

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN İŞ BEKLENTİLERİ VE PART-TIME ÇALIŞMA ALIŞKANLIKLARI

Yrd.Doç.Dr. Hoşcan ENSARİ*
Ar. Gör. Levent DENİZ**

GİRİŞ ve PROBLEM

İstihdam sorunu son yıllarda, Türkiye'nin çözüm bekleyen en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir.

İstihdam sorunu denince, ilk akla gelen, işsizlik sorunudur. İstihdam ve işsizlik içiçe, birlikte meydana gelen iki olaydır. Birini diğerdinden soyutlamak olanaksızdır. Bir ülkenin istihdam yapısındaki olumsuz değişimler değişik şekillerde tanımlanan işsizlik türlerine yol açarken, işsizliğin de istihdam yapısını olumsuz yönde etkilediği bilinen bir gerçektir (Çağlav, 1985: 1).

İşsizlik günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerin en önemli sorunu olmuştur (DPT, 1971: 1; Tiffany, 1970: 10). Konuya bu denli önem verilmesinin nedeni kuşkusuz yarattığı ekonomik ve sosyal sorunların çok yönlü olmasından kaynaklanmaktadır (Sinclair, 1987 : 34).

İstihdamla ilgili çeşitli tedbirler alınmakta, işsizliğin azaltılması ve verimliliğin arttırılabilmesi için çeşitli uygulamalara gidilmektedir. Bu uygulamalardan biri de part-time çalışmadır.

Çalışma saatleri hem uzun vadeli, hem de yakın vadeli iş arz ve taleplerinin dengelenmesinde giderek artan stratejik bir değişken haline almıştır. Uzun vadede standart çalışma saatlerinin artık her birey için, özellikle de iş piyasasına yeni girenler için, uygun olmadığı açıklık kazanmıştır. Yüksek işsizliğin olduğu dönemlerde çalışma saatlerinin azaltılması toplu görüşmelerde temel unsur haline gelmiştir. Kısa vadede, üretim talebindeki dalgalanmalar çalışma saatindeki dalgalanmalarla (fazla mesai, part-time çalışma, geçici işten çıkarmalar vb.) karşılanmaktadır (OECD, 1982: 26).

* M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Öğretim Üyesi.

** M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü , Araştırma Görevlisi.

Çalışma saatlerinde yapılan düzenlemelerle tam zamanlı çalışmalarına engel bulunanlar için part-time çalışma ortamları sağlanmıştır. Part-time işlere genellikle evli kadınlar tarafından ilgi gösterilmekle birlikte son yıllarda tam zamanlı eğitim gören öğrencilerin istihdamında da part-time çalışma oldukça önemli bir konum almıştır (OECD, 1985: 188).

Part-time çalışma, gerek çalışana gerekse çalıştırana çeşitli faydalar sağlamaktadır. Ayrıca istihdam olanağı yaratma açısından ülke ekonomisine de katkısı olmaktadır.

Part-time çalışmaya, çalışan açısından bakıldığında çalışanların zamanlarını daha iyi planlayabildikleri görülür. Bu da iş hayatında yorgunluk ve stresi azaltmaya yardımcı bir unsur olarak karşımıza çıkar. Aynı zaman da kişilere kendilerini geliştirmeleri için imkan verir (İrbeç, 1989: 47). Bazı ülkelerin benimsememesine karşın part-time çalışma işsizlikle mücadelede güçlü ve etkili bir silah olarak görülmektedir (İrbeç, 1989: 48 OECD, 1985: 188). Zaten çalışma saatlerinin düzenlenmesinin amacının genel olarak istihdamı arttırmak ve işsizliği azaltmak olduğu belirtilmektedir (OECD, 1985: 188). Ayrıca yarım gün çalışan iş gücünün üretkenliğinin tam gün çalışanlara oranla fazla olduğu da tespit edilmiştir (Çiftçi, 1982 : 45). Tüm bunların dışında, işverenler bu uygulamadan başka yararlar da sağlamaktadırlar. İşverenler işlerin yoğun olduğu zamanlarda, eğitim ve reorganizasyon için ayrı bir masraf yapmamakta ve daha uygun şartlarda işgücü bulabilmektedirler (İrbeç, 1989: 48).

Part-time çalışma ülkemizde de ekonomik ve sosyal yaşamın bir gereksinimi olarak ortaya çıkmakla birlikte Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planına kadar bir devlet politikası olarak ele alınmamıştır. İlk kez bu planda bir devlet politikası olarak benimsenmiş ve gerekli düzenlemelerin yapılması görüşüne yer verilmiştir. Ancak bu konuda uygulamaya yönelik bir çalışmaya rastlanmadığı gibi konuya ilişkin bilimsel araştırmaların sayısı da yok denecek kadar azdır.

Bundan dolayı Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nin farklı programlarında okuyan son sınıf öğrencilerinin iş beklentileri ve buna bağlı olarak part-time çalışmaya ilişkin görüşleri nedir sorusuna yanıt bulmak araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın temel probleminin çözülebilmesi için bazı alt problemlere cevap aranmış ve çeşitli değişkenlerle ilişkiler kurulmuştur. Buna göre, öğrencilerin iş bulma beklentileri, öğrencilerin kendi öğrenim dallarının dışında çalışma düşünceleri, öğrencilerin işe girmeyi planlama zamanı, öğrenimlerini tamamladıktan sonra iş arama yolları, öğrencilerin part-time iş arama durumları, öğrencilerin branşlarında part-time çalışma istekleri, öğrencilerin

mecbur kaldıklarında brans dışı part time çalışma durumları ve yeterlik sınavı kazanıldığında öğretmenlik yapma düşüncesi ile cinsiyet, yaş, devam edilen lisans programları, ailenin ekonomik durumu, öğrencinin part-time çalışma durumu, ailede part-time çalışma durumu gibi değişkenlerle ilişkiler kurulmuştur.

AMAÇ

Araştırmanın amacı Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nin farklı programlarında okuyan son sınıf öğrencilerinin iş beklentilerinin neler olduğunu ve bunların öğrencilerin niteliklerine göre değişip değişmediğini tespit ederek, bunları olumlu yönde geliştirecek önlemlerin alınabilmesine katkıda bulunmaktır.

ÖNEM

Üniversite öğrencilerinin iş beklentilerinin onların okul başarılarını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Diğer yandan yapılan araştırmalar, Türkiye'de yükseköğretimde öğrenci giderlerini karşılamada ailelerin ilk sıralarda yer aldıklarını göstermektedir. Bu bulgu ailelerin gelir seviyelerine ilişkin bulgular ile birlikte düşünüldüğünde gelir seviyesi düşük ailelerden gelen öğrenciler açısından fırsat eşitliğinin yeterli derecede sağlanamadığı söylenebilir (Sunar, 1986: 62).

Bazı üniversitelerde başarıyla uygulanan part-time iş bulmanın, öğrenciye hem ekonomik yönden rahatlatarak fırsat eşitliği sağlamada, hem de iş beklentilerini olumlu yönde etkileyerek öğrenci başarısını arttırmada bir etken olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilere part-time iş imkanı yaratılmasının Türkiye'deki işsizlik sorununa bir nebze katkıda bulunacağı ve bu imkanın sağlanabilmesi için de fakültenin eğitim programlarında zamanlama açısından yeni bir düzenlemeye yol açacağı olasıdır.

Araştırma bu bakımlardan önemli görülmektedir.

SINIRLILIKLAR

Araştırma Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nin 10 farklı öğretmenlik programıyla,

Belirtilen programlara devam etmekte olan son sınıf öğrencilerinden uygulama günü sınıfta bulunanlarla, sınırlıdır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evrenini 1990-91 öğretim yılında Marmara

Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nin sınırlılıklarda belirtilen programlarına devam eden 728 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmanın örneklemini ise veri toplama aracının uygulandığı günlerde sınıflarda bulunan 428 öğrenci oluşturmuştur.

VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmanın veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Anket üç aşamada geliştirilmiştir.

1. Ön Araştırma: Marmara Atatürk Eğitim Fakültesi'nin çeşitli programlarında okuyan öğrencilerden seçkisiz olarak tespit edilen 84 kişiye iş beklentileri ve part-time çalışmayı içeren soruları cevaplayan bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyonlar tek tek değerlendirilmiş ve seçenekler oluşturulmuştur.

2. Veri toplama aracının ilk taslağı oluşturulduktan sonra öğretim üyelerinin görüşlerine başvurularak soruların amaca uygunluk ve anlaşılabilirlik dereceleri saptanmıştır.

3. Veri toplama aracı, anlaşılabilirliğinin yoklanması için küçük bir örneklem grubuna uygulanmış ve son şekline getirilmiştir.

VERİLER VE İSTATİSTİKSEL ÇÖZÜMLEME

Geliştirilen veri toplama aracı vasıtasıyla örnekleme giren öğrencilerin, iş beklentileri, part-time çalışma ile ilgili görüşleri ve durumlarını betimleyici bilgiler toplanmıştır.

Toplanan veriler, belli görüşlere katılıp katılmamayı belirleyen sınıflamak ölçekleriyle frekans dağılımları ve bu frekansların yüzdelere dönüştürülerek işlenmiştir.

Alt problemler istatistiksel denencelere dönüştürülerek χ^2 (kaykare) Bağımsızlık Testi yardımıyla sınanmıştır.

SONUÇ

Bu bölümde öğrencilerin iş beklentileri ve buna bağlı olarak part-time çalışmaya ilişkin görüşleri ile alt problemlerden çıkarılan sonuçlardan önemli görülen bazıları verilmiştir.

1. Öğrencilerden yarısından fazlası kendi öğrenim alanlarında kolayca iş bulamayacaklarına inanmaktadır.

2. Öğrencilerin iş bulma beklentileri ile devam ettikleri lisans

programları arasında anlamlı bir fark ($p<.01$) olduğu belirlenmiştir.

3. Öğrencilerin çoğunluğu kendi öğrenim dallarının dışında çalışmak istemektedirler. Kendi öğrenim dallarının dışında çalışmak isteyen öğrenciler büyük bir oranda buna sebep olarak daha fazla para kazanma isteğini göstermişlerdir.

4. Öğrencilerin oldukça düşük sayılabilecek bir oranı (%28, 64) part-time çalıştıklarını belirtmiştir. Part-time çalışanlar, ekonomik yönden rahatlatmasını ve iş hayatını önceden tanımlarını çalışma nedenlerinin başında belirtmişlerdir.

5. Öğrenciler oldukça yüksek bir oranda (% 71, 64) branşlarında part-time çalışma isteğindedirler.

Öneriler

Araştırma sonucunda geliştirilen önerilerden bazıları şunlardır.

1. Öğrencilerin part-time çalışma imkanına kavuşturulabilmesi için fakültenin ders programları part-time çalışmaya elverişli hale getirilmelidir.

2. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için part-time çalışmak isteyen öğrencilere bu imkan sağlanmalı ve İş ve İşçi Bulma Kurumuyla işbirliğine gidilerek, fakültede bu amaçla bir büro oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Çağlav, Zeki. Türkiye'nin İstihdam Sorunu ve Geleceği (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, 1985.
- Çitçi, Oya. Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü. Yay. No: 200, Sevinç Mat., Ankara: 1982.
- DPT. İşsizlik Sorunu ve İstihdam Yaratma Olanakları Üzerine Bir Not. Ankara, 1971.
- İrbeç, Yusuf Ziya. "Kısmi Çalışma Saatleri Uygulaması ve İstihdam Açısından Değerlendirilmesi". Türkiye İktisat. Yıl: 2, Sayı: 4. Mayıs 1989.
- OECD. The Challenge of Unemployment: A Report to Labour Ministers. Paris. 1982.
- OECD. Employment Growth and Structural Change. Paris. 1985.
- Sinclair, Peter. Unemployment Economic Theory and Evidence. Oxford. Basil Blackwel Inc. 1987.
- Sunar, Fatma. Planlı Dönemde Yükseköğretimde Öğrencilerin Sosyal İhtiyaçlarının Getirdiği Problemler ve Çözüm Yolları. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Ankara Üniversitesi, 1986.
- Tiffany, F. Donald; R. Cavan; Phyllis, Tiffany M. The Unemployed: A Social-Psychological Portrait. Prentice Hall Inc. 1970.